

Un număr vechiu 2 lei

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICA — FINANȚE

DIRECTOR: CIRU ECONOMU

Licențiat în drept din Paris, Consilier la Inalta Curte de casație

PRIM-REDACTOR: ION N. CESADESCU

REDACTOR-PROPRIETAR: I. S. CODREANU

ABONAMENTUL

Pe an, în România	40 lei
6 luni	20 „
3 luni	10 „
Străinătate: 50 lei pe an, 25 pe 6 luni	

Apare de două ori pe săptămână
sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția & Administrația
București, CALEA RAHOVEI—5
Lângă Palatul Justiției
TELEFON № 16/98

SUMAR

Origina Moșnenilor și Răzeșilor, de d-l Sebastian Radovici.

JURISPRUDENȚA:

Curtea de casație, s. I: Nicolae Pontescu;

Tribunalul Județului Brăila, s. II: Constantin Ghibaldan cu Alexandru Vrânceanu;

Curtea de casație din Franța: Mandat tacit;

ORIGINA MOȘNENILOR ȘI RĂZEȘILOR

L'étude de l'état des terres doit donc précéder celle de l'état des personnes. Pour comprendre les institutions politiques il faut connaître les diverses conditions sociales et leurs rapports. Pour comprendre les diverses conditions sociales il faut connaître la nature et les relations des propriétés. (Guizot—Essais sur l'hist. de France, p. 75).

Moșnenii și răzeșii, în înțelesul actual al cuvintelor, reprezintă proprietatea țărănească mică sau mijlocie, o proprietate individuală, pe lângă care să adaugă însă în regiunea muntoasă proprietatea în devălmășie asupra munților și plaiurilor, iar în regiunea șesului mai rare ori aceeaș indiviziune asupra izlazurilor. Această codevălmășie e singura urmă care mai amintește înțelesul dispărut al acestor două cuvinte, aplicate în trecut unor alcătuirii sătești cu caractere juridice și sociale, dispărute și ele aproape cu totul¹⁾.

1) Cuvintele acestea nu sunt absolut proprii fiecărei din cele două provincii, căci amândouă erau de o potrivă întrebunțate atât în Muntenia cât și în Moldova. Astfel găsim în doc. moldovene: «moșean și răzaș» (Iorga—Studii și Documente, vol. V, 262); «moșenii din Șendrești» (Vezi A. Urechia—Miron Costin, I sub 1669) «moșinașii răzeși Vrânceni» sau simplu «moșinași» (Anafraua Obștești Adunări din 1817. «Magazinul Istoric», II, 250); Într'un acelaș document numindu-se când moșnean când răzeș (1741 «Uricarul», XXI, 269), etc.

În doc. muntene: moșneni ce își zic răzeși. (Iorga—Ibidem, vol. VII, pag. 56, 58).

În ce privește etimologia, Hasdeu derivă cuvântul răzeș dela *redire* (întoarcerea averilor în neam), *hereditas*, etc., citând în sprijin următorul fragment:

Studierea acestor caractere ale codevălmășiiilor moșnene și răzeșe, dela originea lor până în epoca de desagregare, care mai durează și în zilele noastre, formează obiectul lucrării de față.

Inercarea nu e însă ușoară. Asupra regimului nostru fonciar din trecut s'a scris puțin și s'au făcut mai mult coniecturi, unele mai contrazicătoare decât altele. Cauza trebuie văzută în lipsa de izvoare directe, mai ales din epoca de formațiune a poporului românesc, când, după potolirea migrațiunilor barbare, se închiagă primele începuturi de viață publică și statornică.

Totuș, fiindcă ne-ar fi imposibil să cercetăm origina moșnenilor și răzeșilor, fără o caracterizare în trăsuri generale a începuturilor proprietății fonciare la poporul român, vom încerca în paginile următoare să studiem aceste începuturi în trei momente succesive: în epoca dominațiunii romane, în perioada mai lungă a incursiunilor

«Itaque non alios ad intestatorum hereditatem vocabant, quam qui ejusdem essent gentis et familiae. Et hinc est quod hujus modi hereditates *redire* dicebantur». (Terent. Andr. XI. 5. 4.). De asemeni un alt fragment din Heinecius: «..... Ejusmorte ad me *redierunt* bona» (Vezi «Arhiva Istorică», III: «Studiul actului de fundație al lui Dușan din 1348). Tot astfel și Melchisedec, făcând observațiunea că răzeși nu se numeau numai micii proprietari, ci și cei mari, cari erau băștinași, cu moșii din strămoși («Cronica Hușilor», p. 71). Astfel în sec. XVIII în Bohotin se numeau răzeși și proprietarii a 1000 fălci (Rosetti—«Analele Acad.», XXVIII: Cronica Bohotinului). Alții derivă cuvântul răzeș dela «răzoraș» (Gădeiu—«Contrib. la ist. socială a țărănimii»); conf. în acest sens Iorga—«Studii și Doc.», VII, pag. 58: «și să răzorește pre dispre namiez cu Vasile Meca, iar pe din crivăț să răzorește cu Costandin Meca.....»; «Col. lui Traian», 1870 doc. din 1570: «însă să se știe să țină feciorii lui Vlăsan Stan și Vlad răzoare trei din această moșie.....»; Codul Ipsilante (Pentru Protimisii 1) prevede ca vânzătorul să înștiințeze mai întâiu rudele «ce vor fi părtași la acea moșie cu dânsul sau răzorași.....»;

Pentru «moșnean» se admite generalmente derivația dela *moși* (Disescu—*Dreptul* 1898, pag. 368) sau dela *moșie*, adică proprietar de moșie, om de băștină. (Melchisedec, loc. cit.) Hasdeu admite aceeaș etimologie (Glosse Române, în «Columna lui Traian», 1877): *Moșlean* (indigène originaire du pays)... Este peste puțină a-l separa de moș «bunic» de unde moșie, proprietate (literalmente «avitium») și de moșneag «bătrân».

barbare și în fine în epoca încheșării definitive a vieții de Stat, prin așa zisele descălecări.

* * *

Despre caracterul proprietății fonciare la Geți și la Daci, înainte de ciocnirea lor cu poporul român, mărturii serioase ne lipsesc. Pana elegiacă a lui Ovidiu, sau pana muiată adesea în miragii a lui Herodot, ne descriu mai mult persoana și caracterul lor. Inșă odată cu cucerirea romană, a cărei față distrugătoare aveă un revers de temeinică reconstruire, istoriografii imperiului cunosoc mai bine și ne vorbesc mai des despre valea Dunărei, în care năștea un popor nou, dar vânjos din primele sale ceasuri.

Se cunosc din istorie condițiunile în cari s'a făcut supunerea Daciei. Ingăduitori cu cei cari se plecau primindu-le prietenia, romanii erau de obicei neîndurați cu acei cari formau o piedică politiceii lor de latinizare și astfel trebuie să se fi purtat și în Dacia, unde cerbicia poporului dac îi costase multe desfășurări de forțe și însemnate pierderi.

Ca în toate provinciile cucerite prin arme, solul deveni proprietatea eminentă a Statului roman, *ager provincialis*, nesusceptibil de stăpânire după dreptul Quiritar și păstrat în principiu ca *ager publicus*¹⁾, așa cum devenise în alte vremuri îndepărtate solul pe care îl câștigă în Italia extensiunea războinică a latinilor.

Proprietatea Dacă n'a fost respectată. Pe de o parte majoritatea populațiunii dace pierise în luptele sângeroase ce procedaseră cucerirea și solul rămăsese inocuat pe mari întinderi²⁾. Cei rămași au devenit coloni liberi³⁾ pe acest *ager provincialis*, alături de coloniși din Galia, Tracia, etc., bucurându-se de posesia pământului în schimbul unui vectigal (*ager privatus vectigalis*). Numărul lor se mări simțitor, când împăratul Comod, bătând pe Dacia dela marginea provinciei, strămută 12.000 de familii înăuntrul Daciei.

La început condiția lor juridică e destul de favorabilă, lipsită de caracterul servil al colonatului, așa cum se formează sub Constantin și succesorii lui în Imperiul-de-Jos⁴⁾. Condiția juridică a pământului lor⁵⁾, prea puțin deosebită de a fundurilor cu *jus italicum*, nu eră nici o de-

ținere precară, pentrucă involvă dreptul de moștenire, dar nici o proprietate plină, pentrucă în privința solului provincial legile romane erau categorice: *In solo provinciali dominium populi romani est vel Caesaris, nos autem possessionem tantum et usufuctum habere videmur* (Gaius, Com. II, § 7).

Cât pentru marile întinderi de pământ necultivate sau părăsite, dacă luăm în seamă sistemul de colonizație pe care îl întrebunțaseră romanii în Italia și pe care ni-l descrie un istoriograf grec din sec. II-lea după Chr.¹⁾, putem admite că și în Dacia ele au fost abandonate unor cultivatori opulenți, căci altfel nu ne-am putea explica origina unei aristocrații terine, care apare în scurtă vreme, gășind în instituțiunea colonatului cel mai prielnic mijloc spre a creea latifundiile²⁾.

În fine mai erau pământurile cu o legislațiune specială: *Agri limitanei*, dați colonilor de veterani în regiunile inocuate sau părăsite, cari se găseau pe lângă fruntarii (de aci *limitanei*). Aceste pământuri, foarte numeroase în Dacia³⁾, erau concesate colectiv, ereditare (în lipsă de succesori revenind corpului din care făcuse parte moștenitul), imprescriptibile de un paganus și inalienabile către persoane de o condiție diferită⁴⁾.

Posesorii acestor pământuri erau grupați ca corp de pază în jurul unui *castellum* și descendenții lor erau supuși la aceeaș obligațiune.

Au fost păreri, cari au considerat pe răzeși și moșneni descendenții acestor veterani și au văzut origina proprietății lor în această asignațiune de pământuri. D-l Xenopol crede numai într'o «amintire» a asignației de pământuri ce se dădeau veteranilor, păstrată în expresiunea de «bătrân» (veteranus) caracteristică organizărilor răzeșești. D-l Tocilescu însă, într'o conferință recentă⁵⁾, a presupus că dela acești le-

tenia acordată de Caracala întregului imperiu, chiar dacă ar fi profitat, contrar părerii lui Mommsen, și locuitorilor din afară de municipii, ea eră independentă de condiția pământului, care rămânea provincial, dacă o lege specială nu-i acordă *jus italicum*.

1) Appianus (Bell. civ., I, 7).

2) Într'adevăr, această aristocrație, uzând de impresurări nedrepte (*pervasio, invasio*), micii proprietari trebuie să fi recurs ca și în celelalte provincii la *patrocinia vicorum*, o urmă a vechei clientele romane. Salvianus, în scrierea sa «De gubernatione Dei» (V, 8) ne arată cum acest patronat îi târi și mai repede în condițiunea servilă. De altfel latifundiile deveniseră de mult în Imperiul roman o stare obișnuită de lucruri. Astfel Dio Cassius (LXI, 29) ne spune că Tracia și Chersonzia formaseră o imensă latifundie aparținând lui Agrippa. Pe vremea lui Neron, Africa romană aparțineă numai la 6 proprietari, cari fură uciși din ordinnl acestuia.

3) Xenopol—Op. cit.

4) P. Negulescu—Op. cit.; A. Esmein—«Cours d'histoire du droit français», pag. 29, ed. 1907.

5) «Țara românească și în special sistemul ei de apărare în epoca romană», conferință ținută la Ateneul din București în seară de 17 Decembrie 1907.

1) Glasson—«Histoire du droit et des institutions de la France», tome I, pag. 448 suiv.

2) Al. Xenopol—«Ist. românilor», tom. I.

3) P. Negulescu—«Histoire du droit et des institutions de la Roumanie», I, pag. 206—208.

4) Cuq—«Institutions juridiques des Romains»; tom. II. «Droit du Bas-Empire», p. 790 suiv.

5) Moduri de dobândire după dreptul pretorian și dr. ginților, acțiune care nu diferă de reivindicatiō decât prin formulă, servituti create prin pacte și stipulații, dar ca drepturi de creanță; devenea religio prin inhumatiune, i se aplicau interdicțiile praetorului, etc. (Vezi Gaius, «Com. II», § 7). Cetă-

gionari împroprietăriți pe solul Daciei, printr-o continuitate din generație în generație, posedă azi moșnenii și răzeșii micile lor proprietăți.

Această părere ni se pare inadmisibilă. Lăsând de o parte faptul, că prin atâtea secole, o neîncetată diviziune ar fi redus loturile veteranilor la părți mai puțin decât microscopice, însăș fazele de indiviziune și primele alcătuirii ale moșnenilor și răzeșilor nu puteau nicicum să-și aibă obârșia în niște loturi de câteva jugere, delimitate pe teren și în posesiune individuală ¹⁾.

În epoca colonizării nu găsim nici urme de regim fonciar *pro indiviso*. Trecuseră multe veacuri dela faza proprietății colective a clanului, cel mai redus element al diviziunii teritoriale, care prezidase alcătuirii statului latin. Se ștersese de mult, până și amintirea acelu egalitar *heredium* de două jugere (bina jugera) și bucurarea în comun de ager și *pascua publica*.

Romanii imperiului nu mai cunoșteau și nici nu puteau introduce în organizația colonială altă formă a proprietății decât cea individuală ²⁾.

In rezumat, în regimul fonciar din Dacia pe timpul dominațiunii romane, nu credem a găsi nici o sorginte sau urmă despre clasa socială de mai târziu a moșnenilor și răzeșilor.

* * *

Dar epoca de liniște, în care siguranța vieții și a proprietății favoriză o stare înfloritoare, fu de scurtă durată. Vechii dușmani ai provinciei, Sarmatii și Dacii liberi, cari nelinișteau adesea regiunile dela fruntarii, puteau fi reprimați mai ușor. Sub Caracala se vesti însă coborîrea Goșilor din regiunile baltice către imperiul roman. Pe timpul lui Galus (251 — 254) și Valerianus (254 — 260), după ce ajunseră pe apă în Peloponez, se întoarseră, pustiind totul în calea lor, prin Moesia și Dacia ³⁾.

Atunci imperiul roman, asemeni unui uriaș, care având brațele prea scurte nu-și mai poate apăra extremitățile corpului, se văzî în imposibilitate de a mai asigura liniștea provinciei. Cei mai mulți istoriografi romani arată că aceste incursiuni siliră pe Romani să înceapă retragerea puterilor militare din Dacia încă de pe timpul lui Gallienus (260 — 268). Părăsirea Daciei fu fapt împlinit însă sub Aurelian, care trebui să sacrifice această provincie pentru a se mărgini în apărarea restului imperiului dela S. Dunării, care părea a fi ținta hotărîtă a năvălitorilor.

Odată cu retragerea legiunilor și a funcționarilor, s'a retras peste Dunăre și o parte a po-

pulațiunii, parte determinată nu de naționalitate, ci de starea materială, căci în asemenea momente nu mai vorbea sângele, ci conservarea individuală. De obârșie dacă sau romană, cetățenii bogați, cari trăiau din munca colonilor sau din spoliatiuni nu puteau rămâne pe niște locuri, unde nu mai eră o forță organizată care să asigure inviolabilitatea drepturilor și executarea obligațiilor. Ei au trecut Dunărea, lăsând în urmă-le populațiunea săracă și în deosebi coloniștii. În persistența acestora din urmă pe pământul ce-l cultivau, cetim servilismul în care trebuie să fi căzut, nedeosebind între emigranți și năvălitori, știind poate, că urmând pe unii sau așteptând pe ceilalți, condiția lor nu va deveni mai bună. Ei au preferat să se retragă la munți, către care o licărire de nădejde le lumină calea.

Vieța Românilor în munți n'o putem cunoaște din izvoare scrise. E cert însă că firul continuității de așezăminte și tradiții romane n'a putut rezistă ca în Galia și Spania, în urma părăsirii lor de Romani. În Dacia el a fost rupt și societatea această, pe care nesiguranța vieții o alungă în codrii și munți, a fost întoarsă la o etapă inferioară a organizațiunii sociale.

Această fază nu putea fi însă aceea a comunismului absolut, etatea edenică a omenirii, — când omul culegea fructele spontanee ale pământului, fără să poată aprecia valoarea solului sau prețul muncii ¹⁾. Acești fugari în codrii bătrâni și munții răpoși, duceau cu ei amintirea unor așezări casnice și îndeletniciri agricole desvoltate, pe cari le părăsiseră în câmpiile Daciei. Or, e încontestat că pe lângă vieța de păstori, Românii în munți și coline au făcut și agricultură. Se găsesc în munții noștrii la altitudini de 1400 — 1600 de metri urme de agricultură veche, pe unde azi pasc turmele sau erbivorele sălbatică. Formațiunea pământului dela poalele celor mai înalte piscuri «arată în mod neîndoios că pământul aici «în vechime a fost cultivat și ca arătură. Sunt «adică azi prin păduri pe coasta muntelui foarte «multe livezi plane, cu răzoare înalte, ce se formează numai după îndelungată cultivare....» etc. ²⁾.

Eră dar firesc ca cei ce se știau dintr'un acelaș sânge, dintr'o aceeaș trupină, să stea pe un loc și să se adune pentru a-și facilita această exploatațiune ingrată, în grupuri familiale. Pe lângă împotrivirea terenului la o presupusă nestatornicie a Românilor pe acelaș loc ³⁾, însuș

¹⁾ Valerian Ursianu — «Lotta per Diritto alla terra attraverso i principali sistem politici», Roma, 1878, pag. 37.

²⁾ Dr G. Maior — «Politica agrară la Români», pag. 9 — 10.

³⁾ Într'adevăr, pământurile defrișate nu cu puțină osteneală legau mai ușor de ele pe muncitor, decât câmpiile întinse pe cari le ocupau de pildă Germanii și despre cari ne vorbește Tacit (Arva per annos mutant et superest ager Germania XXVI).

¹⁾ Glasson preferă a numi pământurile acestea *agri decumales*, după linia decumană a agrimensurilor. Prin urmare nici o urmă de indiviziune.

²⁾ Vezi și Esmein — Op. cit., pag. 25.

³⁾ Vezi Xenopol — Op. cit.

firea lor cu totul refractară apucăturilor de bejenie, ne face să credem în această stabilitate.

Nu putem afirma însă în ce fază a proprietății colective trăiau aceste alcătuirii; e probabil că ele îmbrăcau forma derivată și mai redusă a comunismului de familie ¹⁾.

Astfel retrași din calea năvălitorilor, Românii n'au putut veni în atingere cu popoarele germanice și mongole, cari au încurs în Dacia. Nici invaziunea Avarilor nu avu asupra lor altă urmare, decât poate aceea că îi oprî de a se coborî din infundăturile munților, ba chiar îi împinse către treptele superioare ale amfiteatrului carpatic ²⁾.

Pe la jumătatea veacului al VI-lea apărură Slavii. O ramură a acestora, Sclavinii, locuiau cu mult înainte de invaziunea Avarilor pe lângă laturile nordice ale munților Carpați, de unde se revărsară pe câmpia Transilvaniei, a celorlalte țări transcarpatice și a României de azi. Mai ales de aci ei încurseră apoi în părțile nordice ale Imperiului de jos, parte stabilindu-se în ele, parte

¹⁾ Sumner Maine (studiind comunitatea de sat în Occident), Kovalevsky (studiind obiceiurile juridice ale Oseților), Laveleye (studiind Allmendul elvețian, Marka și Folklandele Anglo-Saxonilor, comunitățile slave, etc.) ș. a. au ajuns în formularea etapelor prin cari au trebuit să treacă organizările sociale primitive, cam la aceleași concluziuni. După dânsii, îndată ce societățile primitive grupate în clanuri au părăsit starea nomadă sau starea semi-agricolă (când pământul era cultivat pentru o singură recoltă și apoi părăsit), îndată ce au devenit statornice pe brazdele cari le nutreau, caracterele comunismului au îmbrăcat o formă mai precisă, intrând în sfera dreptului, prin regularea rapoartelor între căminuri și clan, care erau adevăratul proprietar, pe când căminurile ce-l compuneau se bucurau numai temporar. În adevăr, pământul de muncă (*marke, allmend, common fields*) care putea fi transferat dintr'un punct într'altul al câmpului, se diviză în trei câmpuri mari pe cari se practică un fel de asolament rudimentar. Fiecare șef de cămin obține câte un lot în câteștrele câmpuri, care era schimbat în fiecare an cu ocaziunea unei noi împărțiri a câmpurilor, ce se făcea pentru a asigura egalitatea între căminuri. Nimeni n'avea însă asupra acestor loturi un drept permanent și ereditar. Chiar folosința lor era supusă unor regulamente agricole (*flurzwang*), uniforme întru întregul clan. Restul pământului necultivat (pădure, apă, pășune) era la dispoziția tuturor membrilor comunității, fără a fi obiectul unei regulamentări speciale.

Cu timpul însă, familia revendică mai întâiu ca proprietate stabilă și transmisibilă, terenul pe care era construită casa (căminul) și mica atenanță de pământ (*terre salique*), iar comunității îi rămânea dominiul eminent; luând înapoi pământul în caz de părăsire sau de lipsa succesivilor (Ch. Létourneau-«Evolution de la propriété», pag. 476).

Proprietatea familială se desăvârșă din momentul în care luă sfârșit sistemul loturilor periodice și fiecare familie se văzu confirmată în lotul său. Astfel din ocupațiunea primitivă a clanului se desvoltară simultan:

Proprietatea indiviză tuturor locuitorilor asupra locurilor neababile, pădurilor, etc. (comunitatea de sat) și proprietatea indiviză numai între membrii familiei, asupra locuinței și terenului arabil, însă privată față de sat (comunitatea de familie) Vezi M. Kovalevsky-«Coutume contemporaine et loi ancienne», pag. 68).

La aceste două feluri de comunism distincte ne vom raporta în paginile ce urmează.

²⁾ Vezi Al. Xenopol—Op. cit.

întorcându-se în câmpia românească și transferând cu ei o parte însemnată a populațiunii romanizate din imperiu.

Ei trăiau organizați în *pleme* (grupuri cari se credeau coboritoare dintr'un strămoș comun) conduse de șefi ereditari, dar lipsite de coeziune între dânselle ¹⁾. Mai blânzi decât ceilalți năvălitori, datorind poate această calitate împrejurării că ei înșiși erau niște fugari, cari căutau mântuire de hoardele avare, Sclavinii deveneau lesne statornici, dedându-se agriculturii, care nu le era necunoscută.

Elementul slav din cetatea Carpaților, mulțumită tendinței sale de a primi ușor influențele străine, fusese absorbit chiar dela așezarea lui de către elementele continuității daco-romane. Slavii din câmpiile Munteniei și Moldovei, găsindu-le încă nelocuite, putură să-și păstreze naționalitatea și obiceiurile lor, până când aceste obiceiuri fură încredințătoare pentru Românii din munți, cari începură să se coboare în mijlocul lor ²⁾. Astfel și aci elementul slav fu absorbit de cel românesc, întărit prin acea admigrațiune, — cum o numește d-l Onciul, — ³⁾ a elementelor romanizate din peninsula și pe care o provocaseră însăși Slavii.

Acestea sunt faptele istorice. Chestiunea însă e de a se ști dacă comunismul pe care îl găsim și în așezările românești din epoca coborîrii, este în întregul său rezultatul conviețuirii cu Slavii, sau a suferit numai ușoare influențări.

Asupra comunismului Românilor în munți, lipsiți de izvoare, n'au putut face decât conjecturi. După coborîrea lor în regiuni mai apropiate câmpiei, pe văile apelor și dealurilor bogate în păduri, găsim urme mai sigure despre comunitatea de sat, care a format baza așezării lor în această perioadă.

Astfel în documentele vechi privitoare la proprietatea fonciară, — deși ulterioare epocii de care vorbim, absolut lipsită de dovezi scrise, — vedem pământul arabil împărțit în *jireabii* egale ⁴⁾. (co-

¹⁾ Schafarik—«Slavische Alterthümer»; Drag. Novakovici—«La Zadrouga».

²⁾ Se știe cu câtă convingere ne afirmă cronicarii Urechii, Costinii, istoriograful Cantemir ș. a. că câmpiile țării românești și Moldovei erau pustii la descălecarea Azi e stabilit nu numai că erau populate, dar că în ele existau un considerabil element românesc. (Vezi temeinicele argumente aduse de d-l Xenopol în Istoria sa și Teoria lui Roesler).

³⁾ D. Onciul—«Românii din Dacia Traiană până la întemeierea Principatelor», Buc. 1902.

⁴⁾ Hasdeu (în studiul cărții de fundație a bisericii din Prisren, «Arhiva Ist.», III, pag. 85 urm.) identifică *jireabie* cu *sors*, soartă, uzufruct. Înțelesul acesta l-ar fi putut avea cuvântul *jireabie* cel mult în faza schimbărilor periodice prin tragere la sorți, care nu credem să fi existat vreodată la noi. În epoca aceasta însă, nu mai putem avea însemnarea primitivă a cuvântului *sors*, ci se aplică la un pământ pose-

respunzătoare cu numărul căminurilor (caselor) sau locurilor destinate ca atare în vatra sau șezutul satului), iar fânețele, pășunile, pădurea sunt stăpânite pro-indiviso, însă dreptul de folosință asupra lor e corespunzător fiecărei jireabii¹⁾. Aceasta nu poate fi decât urmele unei comunități de sat, cu loturi egale în cele trei câmpuri (v. nota 3, pag. 9), dar ale căror schimburi periodice poate n'au existat de loc în alcătuirile noastre sătești sau de vor fi existat încetaseră de mult, rămânând căminurile satului confirmate în loturile arabile divizate pe teren (jireabii, în Muntenia delnițe), iar celelalte câmpuri de pășune și codrii cu o bătrână vegetație urmând și de aci înainte a fi stăpâniți pro-indiviso, când nici posibilitatea pentru acei codrii, nici necesitatea pentru acele câmpuri nu o cereau într'altfel²⁾.

Aci trebuie să adăugăm, că din acești comuniști sau din coboritorii lor, — pe cari îi putem considera într'adevăr mici proprietari alodiali, — ni se pare imposibil să-și aibe obârșia pătura de mai târziu a moșnenilor și răzeșilor, cum au crezut d-nii Xenopol, A. Philippide³⁾ ș. a. După cum vom vedea în cursul acestei lucrări, moșnenii și răzeșii nu sunt primii ocupanți ai moșiilor lor; mica proprietate ce o vedem la cei din zilele noastre nu e o mică proprietate *ab initio*, ci rezultatul unor neîncetate diviziuni; pe ei îi vedem în documente ca o clasă suprapusă și exploatare tocmă a urmașilor acestor comuniști ai primelor așezări sătești. Altfel nu ne-am putea explica nici faptul că în cele mai vechi documente ale proprietății răzeșești, când se operează partații numai pe părți de bătrâni sau părți de sat, exprimându-se cuprinderea în jireabii, fiecărui copărtaș îi revine un număr de mai multe jireabii, în loc să-i revină o parte sau părți dintr'aceeaș jireabie, cum ar fi trebuit să fie mersul normal al succesiunilor dacă moșnenii și răzeșii ar fi moștenitorii primilor comuniști ai așezărilor sătești⁴⁾.

dat creditor: «Le mot sors s'appliquait a toute terre possédée héréditairement. L'idée du tirage au sort n'y était pas contenue» (F. de Coulanges—«Rev. de deux mondes» 15 Mai, 1872); «Le mot sors a désigné à un moment donné, la propriété héréditaire... on n'a recours au tirage au sort que pour sortir de l'indivision» (E. de Laveleye—«De la Propriété et de ses formes primitives», 1901, pag. 90, nota 1).

¹⁾ Conf. p. aceasta numeroasele doc. din R. Rossetti—«Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova», pag. 89 urm.

²⁾ Dacă comunismul ar fi existat sub forma familială, am găsi jireabiile mult mai mari și neegale în cuprinsul aceluiaș sat.

³⁾ «Inercarea asupra stării sociale a poporului românesc în trecut» (col. Șaraga Iași 1896).

⁴⁾ Iată câteva exemple: 1670 (Moldova). Descendenților lui Mateiaș Stârce, care stăpâniseră în indiviziune «cine unde a putut» li se hotărânicesc și împart mai multe sate pe bătrâni și pe aceștia în jireabii. Unul dintre ei, Solomon Logof, cel Mare ia 11 jireabii jumătate sat Călineștii, fără două geră-

Numai prin formațiunea lor ulterioară descălecării și datorită unor împrejurări sociale de care ne vom ocupa mai departe, ne putem explica de asemeni lipsa denumirilor de răzeș sau moșnean, sau măcar amintirea de o mică proprietate țărăneasă, în documentele relative la proprietatea fonciară din secolul XIV-lea și XV-lea.

(Va urma)

Sebastian Radovici

Avocat

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, S. I

Audiența dela 21 Noembrie 1908

Președenția d-lui CH. PHEREKYDE, prim președinte

Niculae Pontescu

Apărători. — Apărător înscris pe listă la o judecătorie de ocol care, prin noua lege a judecătorilor de ocol din 1907, a fost împărțită în două ocoale. — Dreptul său de a-și exercita profesia pe lângă ambele acele judecătoriai. — (Art. 125 din Legea judecătorilor de ocoale).

In cazul când, în urma aplicării Legii judecătorilor de ocoale din 1907, o judecătorie de ocol s'a divizat în două ocoale, apărătorul, care se găsea înscris la judecătoria ce în urmă a fost divizată în două ocoale, este în drept a-și continua profesiunea pe lângă ambele acele judecătoriai ce forma înainte una singură, întru cât nici art. 125 din noua Lege a judecătorilor de ocol, nici vreun alt text de lege nu se opune la această soluțiune.

Decizia 436/908.—Casată, după recursul făcut de Nic. Pontescu, sentința Tribunalului Botoșani No. 188/908.

Curtea,

Ascultând pe d-l avocat P. Missir, în dezvoltarea motivelor de casare

Deliberând,

Asupra motivelor de casare, invocate:

L. «Greșita interpretare și deci violarea art 123 din Legea judecătorilor de ocoale din 1896, art. 89 din Legea Corpului avocaților din 1907, și art. 125 din Legea judecătorilor de ocoale din 1908.

bii» (M. Costin—«Opere complete», ed. Urechia, vol. I, pag. 698);

1746 Ion Nic. Vv. (Mavrocordat). Dintr'o hotărânicire a răzeșofagilor Miron Costin și Andrian Paharnic se vede cum aceștia cumpăraseră dela răzeși tot satul Șilișeul de sus, însă «mai rămân numai trei girebii a unui răzaș a Diaconului» (Ibid. pag. 715);

Pentru Muntenia constatăm acelaș lucru:

1604 «Și iar a cumpărat Pătru Armașul moșie în Fărcășești de la Stanciu 6 delnițe cu 7500 asprii gata... etc.» («Gorjul istoric și pitoresc» de Al. Ștefulescu, Târgu-Jiuului 1904, pag. 210);

1638. Niște moșneni din Vlădești (Muscel) își vând ocinile și vecinii lor, fiecare ocină având trei delnițe și doi vecini pe ea. (I. Bogdan—«Despre cnejii Români», extras din «Analele Acad. Române», pag. 28);

1624. Alex.-Vodă (Cuconul). Se întăresc lui Drăghici Poselnicul schimburile mai multor părți de moșie cu frate-său, Dragomir «și iarăși partea lui Dragomir cinci delnițe» (Tociulescu «Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie», 1884) Atât delnițele cât și jireabiile erau unități de suprafață absolut variabile în mărime dela un sat la altul.

«Intr'adevăr, după dispozițiile art. 123 din vechea lege, apărătorii cari întrunesc condițiunile prescise în acele dispozițiuni și sunt admiși de președintele tribunalului, trebuie să figureze pe lista apărătorilor sau procuratorilor admiși a exercita profesiunea pe lângă judecătoriile cărora s'a trimes lista de apărători formată de președinte, căruia legea îi dă autoritate disciplinară asupra apărătorului».

«După art. 89 din Legea organizării Corpului de avocați, care desființează pentru viitor incuviințarea de apărători, menține însă pe cei existenți în momentul promulgării legii, dar îi ia de sub autoritatea disciplinară a președinților de tribunale și îi pune sub acțiunea disciplinară a Consiliilor de disciplină ale Corpului de avocați, îndatorându-le în viitor a forma tabloul apărătorilor fiecărui județ, iar după dispozițiile art. 125 din Legea judecătorilor de ocoale în vigoare apărătorii existenți în momentul punerii în aplicare a acestei legi, au dreptul a continua exercitarea profesiunii lor pe lângă judecătoria pe lista căreia figurează.»

«Am dovedit Tribunalului de Botoșani că am fost admis de președintele acelu tribunal, prin ordonanța No. 16035 din 1899, a profesia ca apărător pe lângă judecătoria ocolului Jijia, cu reședința în Ștefănești iar la punerea în aplicare a Legii Corpului de avocați, Consiliul de disciplină verificând titlurile mele, am fost trecut pe tabloul apărătorilor din județul Botoșani, cum se constată prin adresa d-lui decan al Baroului din Botoșani cu No 45 din 19 Ianuarie 1908 și tabloul ordinii avocaților.»

«Legea din 1907 pentru modificarea legii judecătorilor de pace, înființând mai multe judecătoria de ocol judecătoria de pace «Jijia» a fost desființată, iar circumscripția ei repartizată la două judecătoria: ocolul «Trusești» și ocolul «Todireni».

«Desființarea judecătoria de pace de «Jijia», n'a putut avea de efect a face să înceteze dreptul meu de apărător la judecătoria de pace «Jijia» a fost desființată, iar circumscripția ei repartizată la două judecătoria: ocolul «Trusești» și ocolul «Todireni».

«Or, când atât judecătorul ocolului Todireni, prin cartea de judecată apelată pe care tribunalul și-o însușește, cât și tribunalul Botoșani, prin sentința ce atac cu recurs, tăgăduesc dreptul meu de a exercita profesiunea de apărător pe lângă judecătoria ocolului Todireni, pentru singurul cuvânt că nu a-și figura ca apărător pe lista acelei judecătoria face o greșită aplicare și violează textele de lege sus arătate de oarece dela data înființării apărătorilor și a formării listelor de către președinte (1896 — 1907) la data punerii în aplicare a Legii avocaților (1907 — 1908), judecătoria de pace la Todireni nu exista pentru ca să se fi putut înscrie apărătorii și să se fi trimis listă acelei judecătoria».

II. «Că după art 89 din Legea pentru organizarea Corpului de avocați din 1907, care prevede că apărătorii, regulat înscriși, vor putea să-și exercite și în viitor profesiunea pe lângă judecătoria de pace, și că în fiecare district Consiliul de disciplină va forma un tablou de apărătorii în exercițiu, care se va trimite la judecătoria de pace rezultă în mod evident că apărătorii puteau pleda la toate judecătoriale din județul unde erau înscriși, și intru cât din însușele declarațiunile d-lui Ministru de justiție, făcute în Senat, cu ocazia discuțiunii și votării noiei legi a judecătorilor că: «după dispozițiunile ei apărătorii pot să continue a-și exercita ca și în trecut drepturile pe lângă judecătoriale de ocoale și că absolut nu li se aduce cea mai mică jignire a drepturilor lor», se dovedește că și d-l ministru a înțeles, de sigur, de a respecta drepturile câștigate».

III. «Că în nici un caz judecătoria de Todireni nu-mi putea ridica dreptul de apărător. În adevăr, după art. 125 din noua lege a judecătorilor de ocoale judecătoria pot să ridice drepturile unui apărător, însă numai într'un singur caz «pentru

abateri dela îndatoririle profesionale». Or, unui apărător înscris în tablou de Consiliu de disciplină conform art. 89. aliniatul II, din Legea pentru organizarea Corpului de avocați, nu i se pot ridica drepturile pe motiv că nu ar întruni condițiunile de a-și exercita profesiunea pe lângă vreo judecătoria, intru cât asemenea decizii ale Consiliului de disciplină, după art. 11 din Legea organizării Corpului avocaților din 1907, pot fi atacate numai înaintea Curții de apel și numai de procurorul-general, sau de trei avocați înscriși în tablou, ceea ce nu e cazul în speță».

Având în vedere sentința supusă recursului, din care se constată că judele ocolului Todireni, prin jurnalul din 26 Iunie 1908, și Tribunalul de Botoșani prin sentința cu No. 188/908, ca instanță de apel, au declarat că Niculae Pontescu nu poate să fie primit să pledeze în nici o afacere pendinte înaintea judecătoria rurale a ocolului Todireni, pentru motivul că nu este înscris în lista apărătorilor de pe lângă acea judecătoria ;

Considerând că din faptele astfel cum sunt stabilite de instanța de fond, rezultă că Niculae Pontescu este înscris încă din anul 1899 ca apărător pe lângă judecătoria ocolului Jijia-Ștefănești și că, în urma noiei legi a judecătorilor de ocoale din 1907 circumscripția judecătoria Jijia-Ștefănești s'a împărțit în două circumscripții una cu reședința la Trusești și alta cu reședința la Todireni, la care însă s'a mai adăugat și alte comune cari nu figurau în circumscripția judecătoria Jijia-Ștefănești ;

«Că, prin urmare, este just și echitabil ca recurentul, care era înscris ca apărător la judecătoria Jijia-Ștefănești să fie primit a pleda atât la judecătoria ocolului Trusești, cât și la judecătoria ocolului Todireni ;

Considerând că la această soluțiune nu se opune nici un text de lege și nici art. 125 din noua lege a judecătorilor de ocoale, care prevede că apărătorii existenți la punerea în aplicare a acelei legi vor putea continua a exercita profesia lor, însă numai pe lângă judecătoria pe lista căreia figurează, de oarece, după cum s'a stabilit mai sus, fosta judecătoria Jijia-Ștefănești, pe lista căreia recurentul figura înscris, este reprezentată acum prin judecătoria Trusești și prin cea cu reședința la Todireni ;

Că tribunalul, hotărînd că recurentul nu poate să pledeze ca apărător la judecătoria ocolului Todireni, a comis un exces de putere și, deci, motivul de casare este întemeiat.

Pentru aceste motive, Curtea casează, etc.

TRIBUNALUL JUDEȚULUI BRAILA, Secția II

Audiența dela 26 Septembrie 1908

Președinția d-lui A. ALEXANDRESCU, președinte

Constantin Ghibaldan cu Alexandru Vrânceanu

Jurnalul No. 3552

Judecători de ocoale. Obligațiunea impusă lor prin lege de a invoca din oficiu mijloacele de apărare cari ar reieși din cauză.—Dacă prin aceasta se înțelege că judecătorul e obligat a invoca din oficiu și mijloacele de dovedire a celor susținute de părți. (Art. 83 și 106 din noua Lege a jud. de ocoale).

Din dispozițiunile art. 83 din Legea judecătorilor de ocoale, reiese în mod lămurit că legiuitorul nu a putut impune judecătorului decât obligațiunea de a invoca din oficiu mijloacele de apărare cari reies din faptele cauzei, iar nici decum să indice părților din proces mijloacele de dovadă a susținerilor lor, mijloace ce nu reies nici din lege nici din faptele procesului.

Prin urmare, din momentul ce pârîtul nu a propus

înaintea judecătorului dovada cu martori în susținerea unei alegațiuni ce făcea, el nu se poate plânger înaintea instanței de recurs de violarea art. 83 și 106 din Legea judecătorilor de ocol, că adică judecătorul nu i-a invocat din oficiu dovada cu martori.

Tribunalul,

Asupra recursului făcut de Alexandru Vrânceanu contra cărții de judecată civilă No. 1/908, a Judecătorei rurale Brăila, comuna Scorțaru Vechiu, prin care a fost obligat să plătească reclamantului Constantin Ghibaldan suma de lei 80, costul unui porc ce i l-a împuscat;

Având în vedere că recurentul astăzi în instanță invocă ca motiv de recurs violarea art. 83 din Legea judecătorilor de ocoale și 103, al. 6 din Legea poliției rurale;

Considerând că, după dispozițiunile art. 83 din Legea judecătorilor de ocoale, judecătorii de ocol sunt obligați ca însuși din oficiu să invoace toate mijloacele de apărare și excepțiunile cari, după dreptul comun, sunt admisibile în raport cu natura și importanța afacerii;

Că, după art. 106 din aceeași lege, cărțile de judecată pot fi atacate cu recurs înaintea tribunalului respectiv, pentru exces de putere, incompetență, violarea de lege, omisiune esențială etc.;

Că prin omisiune legiuitorul arată că se înțelege nepronunțarea judecătorului asupra vre-unui mijloc de apărare care reieșea din faptele cauzei;

Că, prin urmare, din dispozițiunile acestui articol reiese în mod lămurit că legiuitorul nu a putut impune judecătorului decât obligațiunea de a invoca din oficiu mijloacele de apărare, cari reies din faptele cauzei, iar nici decum să indice părților din proces mijloacele de dovadă a susținerilor lor, căci judecătorul, într'o astfel de împrejurare, se găsește într'o absolută imposibilitate de a cunoaște ce dovezi are o parte în susținerea alegațiunilor sale, căci aceste dovezi în regulă generală nu reies nici din lege nici din faptele procesului;

Că, de altfel, este absolut imposibil de a sili pe judecător să impună unei părți un sistem de dovadă de care o parte nu ar voi să uzeze, precum ar fi un interogator, o dovadă cu martori, un jurământ, dovadă ce poate pentru dânsul n'ar prezenta destulă garanție;

Că, în speță, judecătorul pentru a obliga pe pârît la valoarea porcului ce aparținea reclamantului, se întemeiază pe declarațiunea făcută de pârît înaintea primei instanțe că i-a împuscat porcul, înălăturând obiecțiunea lui că a împuscat porcul fiindcă intrase în țarina lui și-i făcea stricăciuni, pentru motiv că nu a făcut această dovadă cu nimic;

Că, prin urmare, din momentul ce pârîtul nu a propus înaintea judecătorei dovada cu martori pentru stabilirea faptului că porcul se găsea în acel timp în țarina lui, nu se poate plânger înaintea instanței de recurs că s'a violat art. 83 și 106 din legea judecătorilor de ocoale, întru cât judecătorul de ocol nu i-a invocat din oficiu acest mijloc de dovadă cu martori;

Că însă tribunalul constată că judecătorul a făcut o omisiune esențială din aceea că din declarațiunea, astfel cum a fost făcută de pârît înaintea judecătorei, reieșea că în cauză urma a se aplica dispozițiunile art. 103 alin. 6 din Legea poliției rurale, la care desigur că și pârîtul înțelegea să se refere, și după care articol pârîtul era apărât de verice despăgubiri dacă porcul era în adevăr împuscat în țarina pârîtului pe când i se făcea stricăciuni;

Că, deci, recursul din acest din urmă punct de vedere este întemeiat și ca atare urmează a fi admis;

Pentru aceste motive, redactate de d-l judecător de ședință L. R. Opreanu, admite în principiu recursul

făcut de Alexandru Vrânceanu contra cărții de judecată civilă cu No. 1/908, pronunțată de judecătoria Ocolului Rural Brăila;

(ss) Ar. Alexandrescu; L. R. Opreanu.

Grefier (s) I. Stamotti.

OBSERVAȚIE. — După art. 83 din Legea judecătorilor de ocoale, judecătorul este dator să invoace din oficiu toate mijloacele de apărare și excepțiunile admise de dreptul comun când părțile omit a o face.

În aplicarea practică a acestei dispozițiuni se pot ivi, bine înțeles, dificultăți, dar cece cred că a înțeles și a dorit legiuitorul este ca judecătorul să aplice principiul de mai sus în chipul cel mai larg posibil.

Obiecțiunea ce s'a adus acestei interpretări, și anume că nu e cu putință ca judecătorul să se faca avocatul ambelor părți, s'a dovedit că nu a fost și nu poate fi întemeiată. Căci când vrei să faci pace sau dreptate și ai înaintea ta oameni simplii cari uneori abia îndrăznesc a deschide gura, ce poate fi mai firesc decât sa-i ajuți prin toate mijloacele, pe unii a-și spune păsul, pe alții a se apăra contra plângerilor nedrepte? Negreșit rămâne la inteligența, la bunul simț și la dreapta judecată a judecătorului să cumpănească, el care a ajutat pe unul să invoace tot ce se putea invoca pentru susținerea reclamațiunii și pe celălalt să invoace tot ce se putea invoca în apărare, să hotărască de partea cui e dreptatea.

Și experiența a dovedit că cu deosebire în judecățile dela țară, această intervenire a judecătorului în proces a dat cele mai bune rezultate.

Singurul punct care în aplicațiune desparte pe judecători, este că unii aplică principiul de mai sus, cum zic, în chipul cel mai larg posibil, alții însă cum face de exemplu judecătoria ocolului rural Brăila, și Tribunalul de Brăila prin hotărîrea ce adnotez, îl aplică cu mai multă rezervă.

Iată ce zice Tribunalul Brăila în două din considerantele sale:

«Că, prin urmare, din dispozițiunile acestui articol reiese în mod lămurit ca legiuitorul nu a putut impune judecătorului decât obligațiunea de a invoca din oficiu mijloacele de apărare cari reies din faptele cauzei, iar nici decum să indice părților din proces mijloacele de dovadă a susținerilor lor, căci judecătorul într'o astfel de împrejurare se găsește într'o absolută imposibilitate de a cunoaște ce dovezi are o parte în susținerea alegațiunilor sale, căci aceste dovezi în regulă generală nu reies nici din lege, nici din faptele procesului.

«Că, de altfel, este absolut imposibil de a sili pe judecător să impună unei părți un sistem de dovadă de care o parte nu ar voi să uzeze, precum ar fi un interogator, o dovadă cu martori,

un jurământ, dovadă ce poate pentru dânsul n'ar prezenta destulă garanție», etc.

Din ambele aceste considerante reiese extrema rezervă cu care Tribunalul Brăila înțelege să aplice principiul din art. 83.

În primul considerant tribunalul face o deosebire între dreptul judecătorului de a *invoca* din oficiu un mijloc de apărare și între a *indica* un asemenea mijloc părților, recunoscând dreptul judecătorului de a *invoca* mijlocul, dar nerecunoscându-i dreptul de a l *indica*.

Tribunalul face o greșală, căci dreptul de a invoca din oficiu un mijloc de apărare este mult mai mare decât acela de a-l indica părților. Un mijloc invocat din oficiu trebuie trecut în hotărîre, deci el are consecințe; o simplă indicațiune poate servi la limpezirea procesului, dar judecătorul nu este obligat a o trece în hotărîre. De altfel, când judecătorul invoacă din oficiu un mijloc de apărare, el este dator să îl pună în desbaterea părților, așa încât *invocarea* din oficiu atrage în mod firesc și *indicațiunea* lui părților.

În al doilea considerant se trădează și mai mult rezerva extremă a tribunalului. Tribunalul zice că nu e cu putință să *silești* pe judecător să *impună* părții un sistem de dovadă — interogator, martori, jurământ, etc. — care poate n'ar prezenta părții destulă garanție.

Negreșit că dacă judecătorul ar avea drept să *impună* părților mijlocul de apărare invocat din oficiu, raționamentul Tribunalului Brăila ar fi întemeiat. Nu cred însă că se poate da un astfel de înțeles art. 83, căci atunci la ce ar mai pune judecătorul în desbaterea părților mijlocul invocat din oficiu? Nu; părțile au drept să primească sau să refuze mijlocul invocat de judecător din oficiu. Judecătorul crede bunioară că o parte are drept să invoace proba cu martori; el invoacă pentru pârît de exemplu această probă, nimeni însă nu poate sili pe pârît să o accepte.

Legiuitorul prin art. 83 a înțeles să facă pe judecător un sfetnic îndreptățit și îndatorat de lege a-i deștepta asupra mijloacelor pe cari lege le pun la dispozițiunea lor spre a-și susține drepturile; n'a înțeles legiuitorul ca la judecătorii de ocoale voința părților să fie suprimată.

Dacă dar nu poate fi vorba de *impunere*, raționamentul tribunalului cade și în locul acestui raționament rezervat trebuie susținut, cum ziceam la început, sistemul ca judecătorul să aplice principiul intervențiunii sale în procese în chipul cel mai larg posibil.

În speța judecată de judecătoria ocolului Brăila, cred că nu era nevoie de prea multă bunăvoință pentru ca judecătorul, din oficiu, să vadă că proba cu martori se impunea.

EM. DAN

CURTEA DE CASAȚIE DIN FRANȚA

Audiența dela 1 Iulie 1908

Mandat tacit. — Admiterea lui. — Aprecieria suverană a judecătorilor. — (Art. 1533 din Codul civil român și 394 din Codul com. român.

Mandatul poate să fie conferit nu numai în mod expres, dar și tacitamente, și judecătoria fondului constată în mod suveran existența unui asemenea mandat, după regulile dreptului comun în materie de probe.

(Din *Sirey* și *Pand. Périod.* 1909. 1. p. 13)

OBSERVAȚIE.—Soluția admisă de Curtea de casație din Franța, prin interpretarea textelor de la mandat, este consacrată în termeni expresi de codul nostru prin art. 1533, care reproduce articolul 1738 din Codul italian (Cpr. și art. 394 C. com.); așa că la noi nu mai avem nici o discuție în privința mandatului tacit, discuție și controversă care s'a ivit în Franța. (Vezi *Pand. fr.*, v^o *Mandat*, 243 urm.) Vezi asupra acestei chestiuni, *Cas. rom.* (2 Fevr 1909), decizie publicată în *Dreptul* din 26 Martie 1909, No. 24 (cu o observație a d-lui profesor D. Alexandresco). Vezi de acelaș autor, și tom IX al coment. sale de drept civil, p. 47, nota 1.

ISCOD.

INFORMAȚIUNI

În Tipografia «Curierul Judiciar» a apărut: **Reforma Judiciară** (ed. II-a) de d-l N. Mandrea, President la Inalta Curte de casație, broșură în format mare având 175 pagine. *Prețul 2 lei.* Această interesantă lucrare, a cărei primă ediție a apărut în 1883, a inspirat și servit de bază d-lui T. Rosetti pentru *întinderea imobilității în magistratură*; d-lui Bădărău pentru înființarea *Contenciosului Administrativ*, instituție care a dat roade atât de frumoase și utile, cât și d-lui Stelian cu *Reorganizarea Magistraturii*, foarte multe puncte din acestea fiind comune cu lucrarea d-lui Mandrea.

A apărut: **Teoria Proprietarului aparent și Legea Consolidărilor Petrolifere** (art. 3, 4, 7, 11, 12, și 14 din această lege și 33 din regulamentul ei), de d-l Cezar I. Vărgolici judecător la Tribunalul Prahova. Această interesantă lucrare cuprinde 70 pagini. *Prețul 1 leu.*

A apărut: **Volumul V, REPERTORIUL GENERAL DE JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ A INALTEI CURȚI DE CASAȚIE** de d-l I. C. Barozzi.

Acest volum care s'a pus în vânzare cu *prețul de 8 lei* e întocmit în felul și ca *supliment* al celorlalte patru volume ce au apărut anul trecut în editura *Curierului Judiciar* și al căror *preț total e de 60 lei*, broșate.

Suplimentul acesta cuprinde toate principiile de drept, soluțiunile și interpretările de legi date de Inalta Curte de casație în cursul anului 1906.

De vânzare la *Curierul Judiciar*, care servește orice cărți de drept române sau streine, broșate sau legate după dorință, contra valoare, mandant sau ramburs.